Borger og husmandsdatter baner sig vej til Sødal.

Artikel fra Tjele på Langs 2014
Årbog udgivet af Tjeleegnens Lokalhistoriske Forening, 10. bind
Skrevet af Jørgen Dalager

Artiklen fortæller primært om to personer (ejere af Sødal), der var i stand til at bryde den sociale arv og på forskellig vis gøre sig til ejere af "Sødal Hovedgaard".
Den fortæller selvfølgelig også lidt generelt om "Sødal".

Herremænd, godsejere, grever og baroner kan man læse meget om, når man læser om slotte og herregårde, men det er sjældent kvinderne, der er i fokus.

Mens jeg har arbejdet med Sødal Hovedgaards historie er jeg faldet over/for tre kvinder, som på forskellig vis har gjort sig bemærket.

Den første, Dorte Munk Parsberg (1555 -1641), vil jeg kun kort berøre her.

Den anden, ***Margrethe Dorothea Braës (****1682 – 1740*) skal nævnes, fordi det var hende, der banede vejen til Sødal for "borger", **Didrik Iversen**, manden, der pludselig dukker op og bliver ejer af Sødal, og derfor bliver den ene af hovedpersonerne i denne artikel.

Den tredje *Anne* ***Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup , (Friisenberg, Tolstrup)*** *(1757 – 1854)* er et eksempel på det, der sjældent skete dengang - en husmandsdatter bliver godsejer.

Asbjørn Romvig Thomsen, Landsarkivet Viborg har lavet ph.d. afhandling/bog "Lykkens smedje?" om "Social mobilitet i landbosamfundet i perioden 1750 – 1850". Et væsentligt budskab i bogen er, at det dengang i landbosamfund er uhyre væsentligt at have jord under neglene. Havde man det ikke, var det svært at få det. Det var meget vanskeligt at gå fra en socialgruppe til en overliggende – altså f.eks. fra ingen jord til megen jord.

De to eksempler, jeg her vil fremdrage er absolut ikke et forsøg på at modbevise dette forhold, men et forsøg på at vise, hvad der i disse tilfælde gjorde det muligt.

Ofte var kongen indblandet, når slotte og herregårde skiftede ejere. I perioder tilfaldt disse ejendomme adelen, som på en eller anden måde gjorde sig fortjent dertil. Ofte kunne flere godser være ejet af den samme adelsmand/herremand, og denne var så ikke fastboende på sit gods. (Disse ejerskifter kan man ofte følge i "Kronens Skøder")

Inden fokus rettes mod de to lidt specielle ejerskifter – vil jeg kort ridse Sødals historie op:

Sødal skiftede navn efter kongemordet i Finderup lade

Hovedgården Sødal, har oprindelig heddet Stabelgaard. Ifølge historien skal den tidligere have tilhørt Erik Glippings kammertjener Rane Jonson, der i 1200-tallet ejede flere gårde på Viborgegnen.

Stabelgaards beliggenhed kender vi ikke, men der er formodninger om, at den har ligget ved den gamle Røddingvej noget sydligere end Sødal. Af en eller anden grund er den så blevet flyttet, formentlig efter kongemordet i Finderup 1286. Den nye gård har så fået navn efter dens beliggenhed i ”Sødalen”.

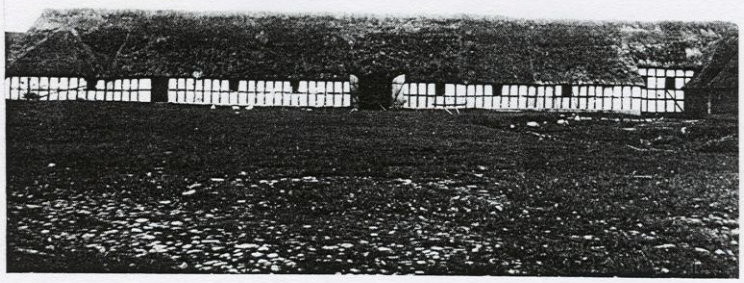

I Rødding sogn, Nørlyng herred ligger herregården Sødal. Ladegårdens sydside, som ses på billedet, er opført 1603. Fot. 1925. Nationalmuseet.

Den første ejer af Sødal, som vi kender navnet på er

Christopher Parsberg (1555 - 1600) (Herremand til Jernit og Sødal)

Christoffer bliver den 29. sep. 1583 i Randers gift med *Dorte Olufsdatter Munk (Lange) (1555 – 1641),*
Dorte Munk Parsberg bliver allerede i 1600 enke, og selv om hun kun er 40 år, så forbliver hun enke på Sødal til sin død i 1641.
Hvis emnet havde været ”Kvinder på Sødal” så skulle hun have mere opmærksomhed. Ret pudsigt, så er der to gange senere med ca. 100 års mellemrum en enke på Sødal, der lige som Dorte Munk Parsberg er meget virksom og ikke blot sætter sig hen og sørger over tabet af ægtefælle..

Parsbergslægten ejer Sødal fra ca. 1580 til 1675, og i den periode støder man i „Kancelliets Brevbøger“ ofte på såvel Dorte Munk Parsberg som sønnen Verner Parsberg. De var just ikke konfliktsky, og de gik ikke af vejen for lidt modgang. Kongen måtte flere gange selv mægle eller sætte mæglere til at løse konflikter med fæstebønder og andre, som ikke gjorde, hvad Parsbergerne ønskede.

I de næste ca. halvtreds år skiftede Sødal flere gange ejer:
Ellen Parsberg, en broderdatter til Verner Parsberg, var gift med stiftamtmand Ebbe Gyldenstjerne, som i 1675 efter kongelig bevilling solgte Sødal med 17 gårde og boelsmandssteder, samt 10 jordløse huse, i alt ca. 800 tdr. land, til forpagter Jens Simonsen, som var gift med Birgitte Bille (1661 - 1694.) (”Kronens Skøder”)

Efter Jens Simonsens død gifter Birgitte Bille sig med Ove Jensen Mangor, som i 1707 solgte gården til Justitsråd Henrik Bille til Mejlgaard. Hans børn solgte den til Assessor Bent Winter; Sønnen Niels Bentsen Winter pantsatte 1722 Sødal til Anders Kjærulf til Bjørnsholm for 12.000 Rd., hvorefter denne 1729 fik Skøde paa Gaarden.

Og så er vi ved kvinden, der baner vejen til Sødal for en almindelig borger:

Margrethe Dorthea Braës (1692- 1740) blev i 1728 gift med **Anders Kjærulf (1662-1735**)
(Desværre har vi kun kirkebøger i Rødding fra 1730, så der finder vi ikke dette forhold dokumenteret.)
Anders var ikke en ”hvem som helst”, og når vi kigger under ”noter” i ”Stamtavle over danske adelsslægter” kan vi om ejerforhold læse, hvad han kom til at besidde, og hvornår: Øen Fuur (1731), Bjørnsholm, (1687), Ørndrup på Mors (1699), Holmgaard ved, Års . (1707), Mølgaard ved Haubro(1717), Sødal, (1729) og Holmegaard ved Skals . (o. 1730).
I disse noter står der også om ham: ... *„havde i sin Tid skrabet meget Gods og Midler sammen, dog ikke alt retvis, thi han var en haard Mand at have med at bestille," adlet 11 April 1724.”*
Hans første kone, Kristine Møller, døde i 1725.
I 1728 blev Anders Kjærulf som 66 årig gift med den 30 år yngre Margrethe Dorthea Braës. Han havde haft tre børn, hvoraf en var død som 19-årig og en anden som 32-årig. Den sidste døde som 37-årig i 1730 – altså to år efter at Margrethe kommer til Sødal.

Velbyrdige, Anders Kjærülf og dennes Frue Margarethe Dorothea Braes til Sødal.
Skænket til Rødding Kirke af Johannes Jacob Bjerregaard, Sødal. 1877

Margrethe Dorthea Braës var datter af Kalundborgs borgmester Diderik Christian Braës, som ejede godset ”Kokkedal” i Nordjylland..
Kjærulfs ægteskab med Margrethe Dorthea Braës varede kun syv år, da han døde i 1735.
Den eneste arving efter manden - udover Margrethe - er et barnebarn, Andrea Kirstine Kjærulf (5 år)

Margrethe står altså nu som 43-årig med mængde jordisk gods (se ovenstående), og hendes forudsætninger for at drive det var nok begrænset.
Ifølge ”Nygaards Sedler” får hun ret hurtig en kongelig bevilling på, at hun – af hensyn til arvinger – har ret til at afhænde ejendommene.
Hun er dog så heldig, at der på Holmgaard ved Skals (ejedes også af Anders Kjærulf) er en forpagter, Didrik Iversen.

Didrik Iversen var født i Løgstør 1696, døbt i Løgsted Kirke 28.juni samme Aar. ”Søn af Borger, Iver Rasmussen og Hustru Mette Didriksdatter.” (kirkebog)
Hvad Didrik laver i de efterfølgende 36 år er uvist, men han er en periode ridefoged på Sødal, og vi ved, at han blev gift i Rødding Kirke.
Meget kort ført til protokol her:

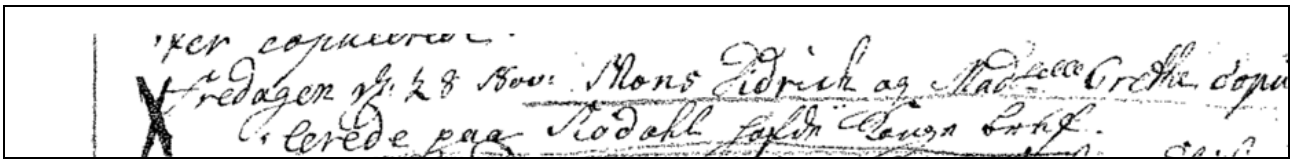

*”Fredagen d. 28. Nov. 1732 Mon (*Monsieur*) Didrich og Madselle (*Mademoiselle*) Grethe copulerede paa Sødahl. hafde Kongebrev”*

Vi ved ikke, hvem **Grethe Sørensdatter** er, men vi ved, som nævnt, at Didrich befinder sig på Holmgaard i Skals i 1735, og at ægteparret får jfr. ”Nygaards sedler” ” 6. April dette Aar kongelig Konfirmation (s: Stadfæstelse) paa et Testamente gaaende ud paa, at »vores Livsarvinger skal lade den længstlevende sidde i uskiftet Bo og nyde alle Fordelene uden nogen indtrædende Prætention (Fordring eller Indskrænkning)”

Når så relativt unge mennesker laver den slags testamenter, kan man gætte på, at den ene er alvorligt syg. Man kunne selvfølgelig også få den tanke, at der kunne være meget at arve. Det virker blot lidt usandsynligt, da Didrich tre år forinden er ridefoged på Sødal.

Jeg har i kirkebøger i diverse sogne forsøgt at finde Grete Sørensdatter, men det er ikke lykkedes, og jeg er ikke i tvivl om, at andre har forsøgt det samme.

Men vi ved i alt fald, at Didrik senere på året (1735) er enkemand, og at enken på Sødal, Margrethe Dorthea Braës, skikker bud efter ham, da hun bliver enke.

Det er også meget uklart, hvad Margrethe har foretaget sig, inden hun som 36-årig kommer til Sødal, men man kan godt være imponeret over, hvad hun nåede at foretage sig i de seks år, hun var enke, inden hun dør i 1740, 48 år gammel.

Margrethe satte sig spor

Det har i alt fald været væsentligt for Margrethe, at sætte sig spor og at gøre noget godt for de fattige, børnene og kirken.

Kirkerne, (Rødding, Løvel, Pederstrup) køber hun inden 1737 og får skøderne i 1738. Hun fik i den forbindelse pligt til at opføre degnebolig. Det nøjedes Margrethe ikke med. Nej, hun lod opføre skolebygninger i Rødding og Løvel (også skole for Pederstrup Sogn) og hensatte 400 Rigsdaler, hvorfra renterne skulle dække løn til degnen og skoleholderen i Løvel. (meget mere herom i ”Rødding-Løvel-Pederstrup Pastorats Skoler” af Ejnar Poulsen)

Kan udelades eller beskæres (afhængig af plads)

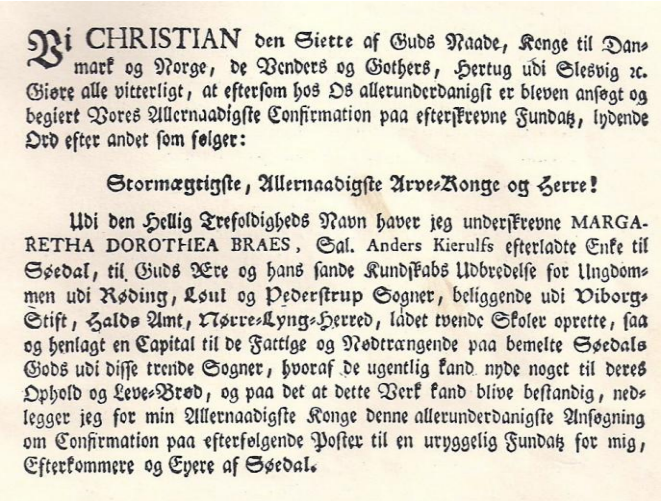

Vi CHRISTIAN den Siette af Guds Naade, Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig ꝛc. Giøre alle vitterligt, at eftersom hos Os allerunderdanigst er bleven ansøgt og begiert Vores Allernaadigste Confirmation paa efterskrevne Fundatz, lydende Ord efter andet som følger:

Stormægtigste, Allernaadigste Arve-Konge og Herre!

Udi den Hellig Treforldigheds Navn haver jeg underskrevne MARGARETHA DOROTHEA BRAES, Sal. Anders Kierulfs efterladte Enke til Søedal, til Guds Ære og hans sande Kundskabs Udbredelse for Ungdommen udi Røding, Løul og Pederstrup Sogner, beliggende udi Viborg-Stift, Halds Amt, Nørre-Lyng-Herred, ladet tvende Skoler oprette, saa og henlagt en Capital til de Fattige og Nødtrangende paa bemelte Søedals Gods udi disse trende Sogner, hvoraf de ugentlig kand nyde noget til deres Ophold og Leve-Brød, og paa det at dette Verk kand blive bestandig, nedlegger jeg for min Allernaadigste Konge denne allerunderdanigste Ansøgning om Confirmation paa efterfølgende Poster til en uryggelig Fundatz for mig, Efterkommere og Eyere af Søedal.

Heri står der også, at hun oprettede 12 legater, som skulle tildeles sognenes fattige og syge. (Gerhardt Hørdum, Frederiks, har i Gods- og Præstearkiv fundet opgørelse over, hvem, der i perioden 1740 - 1837 modtog disse legater. Der var klare krav om principperne for uddeling, men også krav til modtagernes levned. Se her http://www.viborgslaegt.dk/legater.html)
(Senere vil jeg kort nævne, at Didriks enke (2. ægteskab) har laver et tilsvarende legat for de fattige i sognene)

Margrethe og Didrik
Der indgås en forpagtningsaftale mellem Margrethe og Didrik.
Der hersker vist ingen tvivl om, at Didrik Iversen var en dygtig forpagter, og Margrethe havde nok i høj grad brug for en sådan.
De havde begge mistet deres ægtefæller – Margrethe var 43 og Didrik 39.

Om dette forhold skriver P. M. Rørsig i Viborg Stifts Folkeblad 1923:
”-- *Af denne Enkefrue, der døde 1740, forpagtede Didrik Iversen Sødal. Oplysningerne herom er ret sparsomme, men det synes, som om han har brugt Gaarden uden nogen egentlig Forpagtningsafgift. Bevisligt er det i hvert Fald, at det om dette Spørgsmaal efter hendes Død (1740) trak op til en Retsforfølgning, der vist først fandt sin endelige Afslutning ved Højesteret 1746, idet hendes Fader vilde bestride Gyldigheden af den gode Forpagtning og altsaa søgte ad Rettens Vej at faa den ændret. Hvad der kan have været Aarsagen til, at Didrik Iversen faar Forpagtningen paa saa favorable Vilkaar, lader sig ikke paavise nu. Men Fru Margrethe Dorothea var jo blevet enke 1735,*

og Didrik Iversen havde vist også allerede dengang, han flyttede til Sødal, fulgt sin første Ægtefælle til Jorden. Og de to var omtrent jævnaldrende - hun var født 1692 - så maaske .... "

Rørsigs antydning af et forhold mellem de to, står nok for hans egen regning, men det var jo ikke unaturligt, hvis de havde tænkt på at slå kludene sammen. Svigerfaderen førte sag mod Didrik, og det omtaler han selv i den dagbog fra 1746, som Rørsig offentliggør i 1923. (Den kan læses på www.pederstruphistorie.dk)

Brud på den sociale arv

Når jeg efterfølgende vil fortælle om en kvinde, som bryder den sociale arv, så er der her med Didrik Iversen et tilsvarende eksempel. Rørsig skriver f.eks.: *"-- Den borgerlig fødte Forpagter besøger sine Fæstebønder, sin Sognedegn og Sognepræst. Hans Hus gæstes af en Række gejstlige, Præst, Provst og Bisp, højtstaaende Rangs- og Adelspersoner, og han gør Genbesøg hos de fleste af dem."*

Kirken bliver flittigt besøgt. Rørsig skriver: " *Det ligger nær at antage, at Didrik Iversen har været Pietist. Gaar man nemlig Kirkeaarets Helligdage efter, viser det sig, at han har været i Rødding Kirke mindst 40 Gange i Løbet af Aaret. Det vil sige, paa saa godt som hver eneste af Kirkens Fest- eller Søndage, naar han opholdt sig hjemme paa Sødal. Og var han paa Rejse, besøgte han altid det paagældende Steds Kirke, hvor han opholdt sig, saaledes Vive, Skals, Tjele, Vindum, Sevel og Taarupgaards. Og efter Tidens Skik søgte han Nadverbordet to Gange i Aarets Løb, Skærtorsdag og Alle Helgensdag. Disse Forhold tilsammen tyder i alt Fald paa en vis ydre Fromhed."*

Måske ikke så underligt, at Didrik bliver gift med en præstedatter, **Anne Cathrine Frisenberg**.

Om det skriver Rørsig: "*Mod Slutningen af Aaret* (1746) *er Didrik Iversen altsaa paa Trolovelsesrejse, og 31. Januar 1747 udfærdiges kongelig Bevilling til, at han og Anne Cathrine Frisenberg maa vies uden forudgaaende Tillysning og hjemme i Stuen, og 17. Marts næstefter fejrede de Brylluppet paa Stenalt. Han kaldes da velædle, hun højbaarne. Hendes Alder var da 45 Aar, medens han lige havde passeret det halve Hundrede."*

Heldigvis dør Didrik Braës

Didrik er så heldig, at da Dorthea Braës' far døde i 1748, ønskede hans søn ikke at overtage hans jordbesiddelser (Sødal med fæstegods, Øen Fur m.v.) så Didrik Iversen købte det for 9000 speciedalere. (19, 59, 219 tdr. hartkorn)

Man må sige, at den gode Didrik har gjort det godt i sin forpagtningsperiode, når han efter fjorten år kan købe så meget gods. Hvorvidt præstedatteren har bragt lidt ind i ægteskabet er uvist.

"Den 29. December 1749 faar Didrik Iversen og Frue kgl. Tilladelse til at maatte raade over deres Midler og Formue efter eget Forgodtbefindende, og 1750 stiftede Ægteparret et Legat med Fur Sogns Kongetiende, der var bortfæstet for 80 Rigsdaler 1 Mark 1 Skilling aarlig. Heraf skulde Halvdelen uddeles til de fattige paa Sødal Gods, medens 20 Rigsdaler tillagdes Skolelæreren i Løgstør, og de øvrige 20 Rigsdaler deltes mellem fem trængende i samme By." (Rørsig 1927)

De fattige i sognene blev altså for anden gang betænkt, og da Ditlev havde gået i skole i Løgstør, så blev degnen der tildelt 20 Rigsdaler.

Præsten i Rødding fik en svær opgave. Nu var der to gange på Sødal lavet legatportioner, som fremover efter fastlagte principper skulle tildeles sognenes fattige og svage.

Her et eks. på hvordan de enkelte legatportioner skifter "ejer":

"Anno 1765, den 16. januar døde sidstmeldte Anne Lauritzdatter, thi er igen den halve portion tillagt afgangne Hans Johansens enke Anne Nielsdatter, som af en rørelse bestandig må holde sengen.

Da denne halve portion til sidstmeldte Anne Nielsdatter er noget lidt, formedelst hendes store svaghed, så bliver hun herefter ***tillagt hel portion af Fur ager kongetiende afgift under no. 6,*** *og nu i hendes sted igen antagen Anne Lauritzdatter Qvorning i Løvel, som er gammel og skrøbelig* ***denne halve portion af sal. Frue Kierulfs legatum*** *at nyde fra 1. maj 1765 at regne."*

Den 5. marts 1764 døde Didrik Iversen - vistnok på en rejse i Salling. Hans hustru lever et par år længere og dør 30. november 1766.

Anne Cathrine Frisenberg nåede på samme måde som sin forgænger, Margrethe Dorthea Braës, at efterlade sig et spor i sognene. Hun stiftede 1764 et legat på 300 rigsdaler til 5 pct., hvoraf renterne skulle bruges til lys i kirkerne i Rødding, Løvel og Pederstrup. (Legatet hviler stadig på Sødal som første prioritet i gården, men udgifterne til lys i tre kirker overstiger vist de 30 kr., som der i dag betales.)

Ægteparret blev begravet på Rødding Kirkegård, og om det står der i "Dansk Atlas", der udkom ca. 1770, at der uden for Rødding Kirke, tæt ved Vaabenhuset, er en muret Grav med en Marmorsten over og omgivet af et Jernsprinkelværk (: Gitter), hvorunder den forrige Kirkepatron, Didrik Iversen, og Hustru, Anne Cathrine Frisenberg, hviler.

Men allerede da Rørsig skriver sin artikel om emnet i 1923 meddeler pastor Juhl i Rødding, at såvel gravsted som marmorsten er fuldstændig forsvundet.

Ved Auktionen efter deres død (den fandt først sted i 1780 og fruen døde i 1766) solgtes Sødal for 25600 Rigsdaler. Hvem der overtog ejendommen vender jeg snart tilbage til, men det er nok værd at bemærke, at Ditlevs købspris for Sødal m.v. i 1748 var 9000 speciedalere (lidt usikkert, men vistnok svarende til ca. 18.000 rigsdaler), så man må sige, at han har gjort det godt.

… **et af Aarhundredets fremragende Landmænd …**

Jeg vil lade Rørsig slutte med nogle rosende ord om Ditlev Iversen, altså det første eksempel på en person, der kom "jordløs" til Sødal og tog derfra/døde som velhavende jordbesidder. Det vil nok være forket at antyde, at Ditlev på samme måde som den næste, der skal omtales, gik gennem soveværelset på Sødal for at opnå at blive godsejer, men hans navnebror Ditlev Braës (altså Margrethes far) havde ham i alt fald mistænkt for, at have benyttet specielle kneb over for datteren.

Rørsig; ”*Saa tager vi Afsked med Didrik Iversen, sikkert en af det forrige Aarhundredes fremragende og tiltalende Landmænd paa Viborgegnen, en Mand, der utvivlsomt ved sin personlige Dygtighed har arbejdet sig frem til at raade over og senere eje 297 Tønder Hartkorn, en Mand, som kunde træffes paa Fæstebondens Lergulv, i de gamle hyggelige Præstegaarde, blandt Landsdelens højeste Embedsmænd og mellem den jydske Højadels Medlemmer, en Mand, over hvis Liv og Eftermæle der ikke falder en eneste mørk Stribe eller Skygge.*

Sødal på auktion

Som det er nævnt herover, så bliver Sødal sat på auktion – en fremgangmåde, som ikke var usædvanligt på det tidspunkt. Især ikke, når ejerne er døde.

Ditlev Iversens hustru, Anne Cathrine Friisenberg, der var præstedatter fra Hobro, havde en bror, der var præst i Sahl, og en bror, der havde Hvitvedgaard på Djursland.

Hvis en families status kan vurderes på antallet af ”Nygaards sedler” , så har Nygaard i alt fald lavet mindst 26 sedler blot på ”Friisenberg”.

Selv om Sødal blev solgt på auktion, og selv om prisen ikke var foræringspris, så blev det Friisen-bergfamilien, der overtog Sødal med tilhørende gods

Friisenberg på Sødal.

En brorsøn Andreas Friisenberg overtager den endeligt 1780 Sødal, men han har afgjort drevet den i en del år forinden.

På ”Nygaards sedler” står der, Andreas Friisenberg efterlod et ”testamente”, hvori der står: ” *”Universalarving: Min bror Henrik F, som siden 1763 stedse har været hos mig undtagen de få år han med mit samtykke var på Willestrup …”* Lidt pudsigt er det at bemærke, at der også i ”testamentet” står, : *”Til Erik Fr. Schelde (brorsøn) skal han betale 1000 rdlr. Foruden ham ”hos mig”indestående arveparter, og til Else Schelde 400 rdlr. Foruden hendes arveparter, samt til stuepigen Thomasdatter 200 rdlr. Når hun bliver gift, indtil da renterne deraf.”*
Andreas har nok kun kunnet overtage Sødal efter fasteren, hvis der var familiemedlemmer, der investerede deres arveparter i godset.
I ”Hald og Skivehus amters skifteuddrag 1698 – 1818” kan man se, hvem der skulle arve efter Anne Cathrine Frisenberg.

Andreas Friisenberg led af ”brystsygen” og dør allerede den 17. aug. 1780, og han når derfor ikke at få lavet et egentlig testamente.

Vores første folketælling for Sødal 1787 ser således ud:

Kildenavn	Køn	stilling_i_husstanden	Alder	Civilstand	Kildeerhverv
Henric Erichsen Friisenberg	M	Hosbonde	49	Ugift	Proprietair

Johanne [Erichsdatter]	K	Hands Søster	55	Ugift	er Huusholder
Svend Wedel	M	Hans Broder Søn	26	Ugift	er Ridefoged
Lorens Jacobsen	M	liggeledes Broder Søn	29	Ugift	farer med Hæst og Vogn
Hans Jensen	M	Tieneste Folk	48	Gift	Ladefoged
Jens Tiggesen	M	Tieneste Folk	30	Ugift	Kusk
Olle Christensen	M	Tieneste Folk	24	Ugift	Staldkarl
Søren Thougaard	M	Tieneste Folk	52	Ugift	Hyrde
Villum Jacobsen	M	Tieneste Folk	50	Ugift	Hyrde
Peder Jensen	M	Tieneste Folk	17	Ugift	Vogter
Karen Larsdatter	K	Tieneste Folk	30	Ugift	Stuepige
Anne Christensdatter	K	Tieneste Folk	28	Ugift	Kokkerpige
Karen Jensdatter	K	Tieneste Folk	32	Ugift	Brøggerpige
Apelon Larsdatter	K	Tieneste Folk	18	Ugift	Hønsevogter
Jacob Christensen	M	Tieneste Folk	6	Ugift	nyde Ophold
Christen Pedersen	M	Tieneste Folk	9	Ugift	Vogter
Rasmus Pedersen	M	Tieneste Folk	11	Ugift	Vogter
Peder Jensen	M	Tieneste Folk	13	Ugift	Hyrde
Anders Pedersen	M	Tieneste Folk	9	Ugift	Vogter

Folketællingen viser lidt om folkeholdet på Sødal, men det viser måske også noget om, at familien drager omsorg for hinanden, hvis det er muligt – eller man har dem i tjeneste, hvis de har arveparter i ejendommen. Henrik har altså en søster som husholderske, en brorsøn som ridefoged og en anden brorsøn som kusk.

Denne ”omsorg” for familien vil vi snart se i en lidt anden udgave – altså, hvor man hjælper familien, uden at de har noget til gode.

Vi tager lige et spring til Sundstrup ved Virksund.

Her boede en fattig fæstebonde med kun lidt jordisk gods.

Hans navn er Laurids Mortensen Pisselhøj. Han er i 1787 62 år. Han har sammen med Ane Jacobsdatter fået 8 børn i perioden 1757 til 1779.

Den ældste datter hedder **Ane Elisabeth Laursdatter (**Sundstrup) født i 1757. Hun er hovedpersonen i det efterfølgende.

Når hun introduceres nu, så er det, fordi man - hvis man ser på folkeholdet på Sødal 1787 - vil finde en hønsepige på 18 år, som hedder Apelon Larsdatter, Det er en søster til vores hovedperson Ane Elisabeth.

(Utrolig irriterende, at vi ikke aner, hvor Ane Elisabeth opholder sig på dette tidspunkt. Der er mange ”Sundstrupper” der har ledt efter hende, så hvis nogen skulle finde hende i perioden mellem 1757 og den 27. juni 1798, så vil de/vi blive glade)

Hvis man skal finde ud af, hvor folk har befundet sig i fortiden, vil kirkebøger og folketællinger være et godt redskab. Men som jeg allerede har nævnt, så kan ”Nygaards sedler” og i øvrigt skifteprotokoller og besøg på Landsarkivet være en stor hjælp.

Ane Elisabeth Laursdatter Sundstrup

Vi søger …, og i kirkebogen for Rødding, Løvel og Pederstrup Sogne, finder vi i 1798 dette notat.

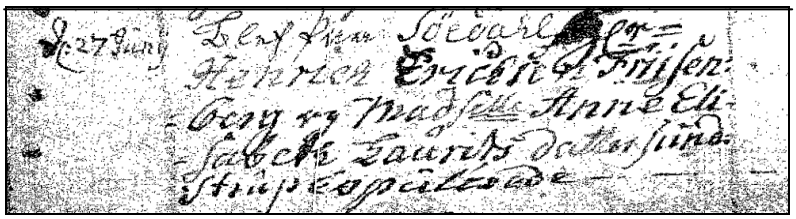

27 Juni
Blef (Blev) Paa Søedahl Hr. Henrich Erichsen Friisenberg og Mad selle
(Mademoiselle) Anne Elisabeth Lauritsdatter Sundstrup copulerede.
(var der problemer med tydningen, ja, så var der flinke skriftkloge folk på Arkivet)

Ovenstående fortæller os i alt fald, at Henrik er blevet gift med en ”ung” frøken, Ane Elisabeth fra Sundstrup i Rødding Kirke den 27. juni 1898. Men vi får ikke noget at vide om, hvor eller hvornår, de har mødt hinanden, eller hvor længe hun har været på Sødal.
(lidt sjovt var det, at nogen havde læst ”Mad selle” som ”Mad fette” og sådan en ”medfette”? – var velsagtens en, der var i køkkenet.)
Man kunne så fristes til at tænke, at den nu 61 årige Henrik Friisenberg var faldet for sin husholderske. Men man vil vel ikke kalde køkkenpigen for ”Mademoiselle”. Eller?

Vi fortsætter søgningen i kirkebogen og finder:

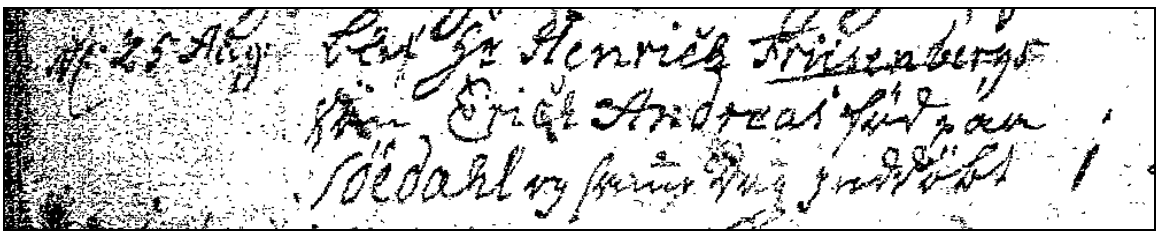

25 Aug. (1898)
Blef Hr Henrich Friisenbergs Søn Erich Andreas fød paa Søedahl og samme Dag inddøbt.

Svagelig var sønnen måske, så man for en sikkerheds skyld får ham ”inddøbt samme dag”

Så den egentlig dåb er beskrevet således:

”26. Okt. blef Hr. Henrich Friisenbergs Søn af Sødal baaret til Kirken af .. Jomfru Johanne Friisenberg, Provstinde Finderup af Vammen, Hrr Rosted af Nørregaard. Forvalter Haldschau fra Tjele Hr. Peder Pannerup og Broder Vedel.”

Ægteskabet bar snart frugt .

Henric Erichsen Friisenberg (61) gifter sig på Sødal den 27. juni 1798 med Anne Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup (41), og allerede efter ca. 2½ måned kommer der en søn ud af forholdet mellem godsejeren og pigen fra Sundstrup.

Læseren vil måske dele min nysgerrighed: Hvor fandt han hende, og hvorfor blev de først gift, da hun var i 6. måned?

Det skal da måske også lige nævnes, at der i Henriks familie var/havde været en gudsvelsignelse af præster, og det er i alt fald sikkert, at Ditlev og Anne Cathrine ville røre en del på sig på Rødding Kirkegård, hvis det kom dem for øre, at Anne Cathrines nevø havde fik barn i ”utide”.

Vi er så heldige, at der allerede tre år efter giftemål og barnedåb i 1798 er en folketælling, så vi kan se, hvem der nu bor på Sødal.

Folketælling 1801

Kildenavn	Køn	Stilling i husstanden	alder	Civilst.	Ægts.	Kildeerhverv
Henrik Friisenberg	M	Husbonde	63	Gift	1	Proprietair
Ane Elisabeth Friisenberg	K	Hans kone	46	Gift	1	
Erich Andreas Friisenberg	M	Deres søn	2	Ugift		
Johanne Friisenberg	K	Husbondens søster	69	Ugift		Søger broderens bord
Svend Weddel Friisenberg	M	Husbondens brodersøn	39	Ugift		Foged
Erhart Bardinghuus	M	Tjenestekarl	56	Gift	2	Arbejder i haugen
Anders Jacobsen	M	Tjenestekarl	31	Ugift		Ladefoged
Niels Rasmussen	M	Tjenestekarl	36	Gift	1	Avlskarl
Jacob Jensen	M	Tjenestekarl	33	Ugift		Kudsk og staldkarl
Jacob Olesen	M	Tjenestekarl	31	Ugift		National soldat
Christen Olesen	M	Tjenestekarl	26	Ugift		Rygter
Jens Paulsen	M	Tjenestekarl	51	Gift	1	Er husmand og rygter

Thomas Jensen	M	Tjenestekarl	37	Ugift		Tærsker
Laurs Laursen	M	Tjenestedreng	14	Ugift		Fårehyrde
Jens Knudsen	M	Tjenestedreng	9	Ugift		Fårehyrde
Wellum Jacobsen	M		70	Ugift		Gammel og skrøbelig, får ophold af medlidenhed
Anders Muurmand	M		72	Gift	1	Gammel og skrøbelig, får ophold af medlidenhed
Mette Cathrine Linds	K		75	Enke	1	Gammel og skrøbelig, får ophold af medlidenhed
Else Nielsdatter	K	Tjenestepige	32	Ugift		Køkkenpige
Anne Marie Sørensdatter	K	Tjenestepige	26	Ugift		Bryggerpige
Maren Jensdatter	K	Tjenestepige	26	Ugift		Stuepge

Jeg kunne i denne folketælling have nøjedes med at medtage hovedpersonerne, men da det er den eneste folketælling, hvori vores hovedperson indgår, så skal vi også se, hvad det er for et folkehold husmandsdatteren fra Sundstrup omgiver sig med.

Folketællingen i 1801 er foretaget i februar måned. Sønnen Erich er, som beskrevet herover, er født den 25. aug. 1898, så det passer jo fint med folketællingens Erich på to år.

Nu forholder det sig dog sådan, at Erich, der jo blev hjemmedøbt, måske var lidt svagelig.

Kirkebogen viser

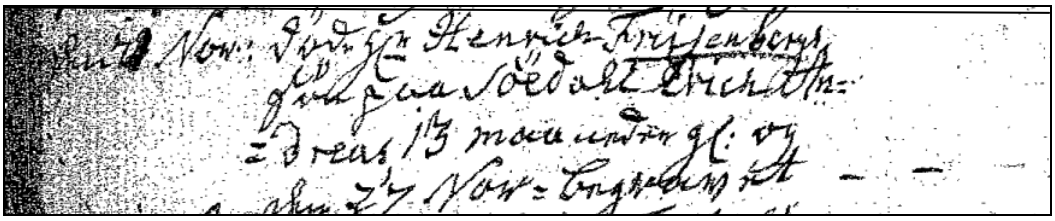

7. Nov. (1799) døde Herr Henrich Friisenbergs søn på Sødal, Erich Andreas 13 Mdr. gammel, og den 27. Nov. begravet

Da Erich dør den 7. november, er hans mor højgravid, og det er nok forklaring på, at han først bliver begravet den 27. november.

Den *”18. nov. (1799)blef Hr. Henrich Friisenbergs Anden Søn Erich Andreas fød og den 23. nov. inddøbt.”*

Det var jo ret almindeligt dengang, at man benyttede samme navn, hvis et barn døde, så derfor kommer der i kirkebogen til at stå følgende:

”*d. 6. Febr.(1800) Blev (salvo titulo = undladelse af titel) Hr. Henrich Friisenbergs 2den Søn Erich Andreas baaret til Kirken af Provstinde Finderup i Vammen Præstegaard. Vidnerne vare Jomf. Charlotte Sophie Aastrup. Cammerjunker Lütihchau ved Thiele. Birkedommer Hoffman. Hr Eric Friisenberg, Landmåler Sundstrup og begge Præstens Sønner Joh. og … Astrup”*

Det er også ret betydningsfulde personer, der deltager i barnedåben i Rødding Kirke.

Ane Elisabeth har dog fået sin broder, Landmåler Sundstrup, med på holdet. Ham møder vi snart på ”Nørregaard” i Rødding.

Om Erich ved vi ikke andet, end at han dør 18. September 1819 i Hamburg. Vi kan ikke se, at han er konfirmeret i Rødding, og han er åbenbart heller ikke bragt til Rødding for at blive begravet.

Livet på Sødal 1800

Da vi ikke har mulighed for at stille spørgsmål, og da der ikke er skrevet noget om livet på Sødal i starten af 1800, må vi bruge den viden, der er tilgængelig og gisne om en del.

Sødal har store arealer med agerland og skov lige omkring godset. Derudover har man utrolig mange fæstegårde og husmandssteder i Rødding, Løvel og Pederstrup (Vrå hører til Taarupgaard)

Henrik Friisenberg har nok nogen erfaring med drift af et gods, (jfr. oplysninger om, at han havde tjent broderen og havde været på Willestrup Gods nogle år).

Vi har som nævnt ingen viden om, hvilke forudsætninger Ane Elisabeth havde, da hun som højgravid blev gift med godsejeren.

Folkeholdet er stort, og mon ikke der kunne være udfordringer i at overtage svigerindens job som ”huusholder”? Hun føder i løbet af fjorten måneder to drenge, hvoraf den første kun bliver 13 måneder.

Landbrug i Danmark

Der var i slutningen af 1700 – tallet grøde i dansk landbrug. Stavnsbåndets ophævelse og flere andre landbrugsreformer betød, at det at have fæstegårde blev besværliggjort. Godsejerne havde en del administrative opgaver med opkrævning af skatter og tiende. Godsejerne kunne tidligere bestemme, hvem der skulle overtage fæstet, og hvilken værdi fæstegård og inventar havde.

Hvilken interesse kunne en fæstebonde da have i at lave forbedringer på ejendommen, hvis godsejeren suverænt kunne afgøre, hvad det var værd? Nu blev det ved lov bestemt, at vurderingsmænd og senere amtmand var tilsynsmyndighed.

Når jeg bringer det på bane nu, er det fordi, det må have haft en betydning, når Sødals ejere planlagde den fremtidige drift af deres jord og fæstegods. Hvis fæstegårdene blev for dårlige, så var det efter stavnsbåndets ophævelse blevet vanskeligere at finde fæstere. Det var også i første del af det

19. årh. at rigtig mange bønder blev selvejere. Et godt eksempel på disse problemer har vi på en fæstegård i Pederstrup. Her mister fæstebonden ved vurdering i 1772 (" *..Anno 1772 den 21 Januari, indfandt sig Erik Schelde fra Siødal paa sin Morbroder Andreas Frijsenberg til bemeldte Siødal hands Vegne med 2de tiltagne Vitterlighedsmænd og Tastificanter..",* alt, hvad han ejer, og altså også "fæstet". Der går alligevel syv år, inden man på Sødal finder en fæster, der vil overtage ejendommen. Der var ikke rift om fæstegårdene, så det kan være udmærket at have i tankerne, når vi senere hører, at Sødal i 1824 afhænder 54 ejendomme.

Hvordan agerede den nye godsejerfrue (Ane Elisabeth Friisenberg**), og hvad fik hun lov til?**

Hun havde som nævnt syv søskende, og om det var almindelig omsorg for familien, eller det var et forsøg på at have styr på fæstegodset kan vi vanskeligt afgøre, men hun handlede i alt fald – eller de, - hun og Henrik Friisenberg - handlede.

"Nørregaard"

Byens måske bedste gård "Nørregaard", som lå helt ned til Rødding Sø blev inden 1805 overtaget af hendes bror, Anders Lauridsen Sundstrup. Han havde forinden figureret som landmåler. Havde boet forskellige steder på egnen.

Han flytter til Rødding mellem 1801 og 1805, eller han får i alt fald sin søn Henrik Andersen Friisenberg Sundstrup (født 6. jan. 1805) døbt i Rødding Kirke. (Broderens børn kunne altså også få navnet "Friisenberg")

Datteren Ane Kirstine Andersdatter Sundstrup (senere kone til Ginnerup på Løvelbro Kro) er født i Asmild 4. marts 1807.

På det første matrikelkort fra 1815 er Andreas Laursen Sundstrup ejer af matr. Nr. 3 Nørgaard, hvor han efterfølges af sin søn Henrik Andersen Sundstrup.

Folketælling 1834 er Anders L. Sundstrup aftægtsmand, men i 1840 er han Vejopsynsmand og Aftægtsmand (78)

Man må sige, at søsteren har været en god hjælp for broderen og hans børn.

Hønsepigen Apelone

Vi ved ikke om hønsepigen, Apelone fra 1787 banede vejen til godsejeren for Anne Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup Friisenberg, men vi ved, at hun blev hjulpet til en anden stor gård i Rødding, nemlig "Meldgaard"

Der er en lidt underlig historie om overtagelsen af "Meldgaard", idet Apelone i Sundstrup var gift med Jacob Christensen. De havde her en fæstegård , som de selvfølgelig skulle afhænde, inden de i de i 1804 skulle flytte på "Meldgaard".

Jacob dør pludselig 2. juli 1804. Det er uklart, hvor begravelsen finder sted. (familien leder i kirkebøger efter ham) Gisninger om, at han evt. ikke har kunnet overse flytningen, og så har ombragt sig selv, og derfor ikke har fået en kirkelig begravelse. Det er kun gisninger.

Der skulle jo en mand på en gård, og Apelone gifter sig allerede fire måneder senere i november 1804 med Lauritz Christensen i Sundstrup, så det er Lauritz, der figurerer i folketællingen i 1834

Laurs Christensen	M	60	Gift	Gaardmand
Appelone Laursdatter	**K**	**62**	**Gift**	**hans Kone**
Peder Jensen	M	20	Ugift	Pleiesøn
Kirstine Christensdatter	K	30	Ugift	Tjenestepige

Folkeholdet er hverken i 1834 eller i 1840 særlig stor, når man tager ejendommens størrelse i betragtning. I 1844 afhænder de ejendommen til fremmede, men blive boende på aftægt.

Folketælling 1840

Laurs Christensen	M	66	Gift	Gaardmand
Appelone Laursdatter	K	68	Gift	Kone
Niels Gibhardtsen	M	26	Ugift	Tjenestekarl
Ane Margrethe Nielsdatter	K	18	Ugift	Tjenestepige

Apelone dør i 1848, men oplever allerede i 1834, at hendes datter, Ane Cathrine Laursdatter er gårdmandskone på ”Nørregaard”, gift med fætter Henrik.

Når forældrene afhænder deres jord til fremmede, er det jo væsentligt, at deres børn bliver afsat til en mand med jord, og det var der på ”Nørregaard” i Rødding.

Tilbage til Sødal

Allerede i 1810 bliver Ane Elisabeth enke, da Henrik Friisenberg den 10.maj dør som 75 årig.

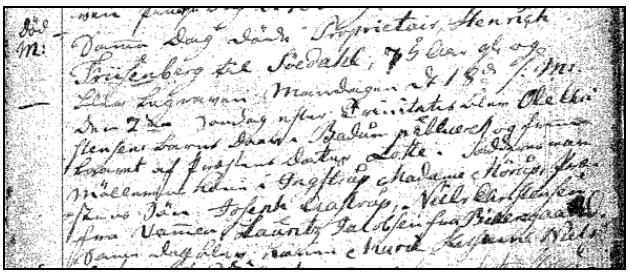

”Samme Dag døde Proprietær Henrich Friisenberg til Søedahl 75 Aar gl. og blev begraven Mandagen d. 18de s. M.” (Samme Dag =10.maj 1810)

Igen en enke på Sødal

Anne Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup Frisenberg (55) står altså nu, som flere enker på Sødal før hende, med ansvaret for en masse jordisk gods.

Ifølge ”Nygaards sedler” bliver boet gjort op, og der hensættes 120.000 rigsdaler til den 13 årige Erich. Ham hører vi så ikke mere til, men ved blot, at han dør som 18 årig i Hamborg.

Hun gifter sig 1813 med Chr. Tolstrup, Hald Hovedgaard (49 år) , men allerede i 1817 bliver hun igen enke. Christian Tolstrup blev kun 54 år, men under ”bemærkninger” i kirkebogen er der ikke skrevet noget, så der er ikke noget usædvanligt ved det.

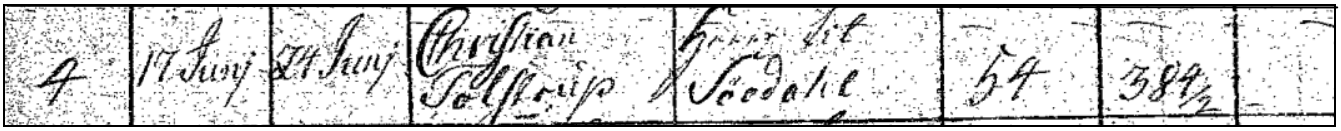

Der var mænd på sidelinjen, som ville hjælpe vores Elisabeth fra Sundstrup, så ”*F.L. Tolstrup, P. Herschend, Asmus Pape og J.E. Rosborg til Hald (m. hver en fjerdedel) Køber Sødal på auktion efter Chr. Tolstrup for 60.100 rdl*.” (Nygaards sedler)

Madam Tolstrup flytter jfr. kirkebogen afgangsliste til Asmild Kloster. Hvad hun har foretaget sig der står hen i det uvisse. Det var købmand/fabrikant Brun, der på det tidspunkt ejede klosteret.

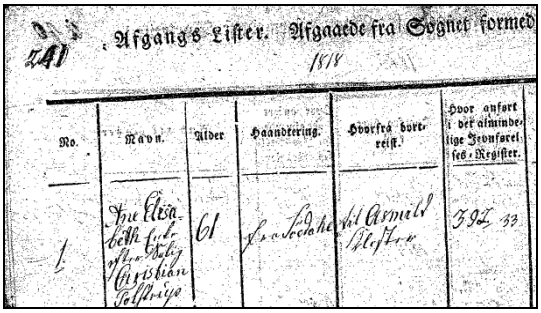

Uforklarligt er det for mig, at hun 1824 købte gården tilbage, men ved at ”Google” lidt på de fire ejere, kunne jeg måske bedre forstå det.

Peter Herschend ejede bl.a. Herschendsgave og Tammestrup Gods. **Asmus Pape** ejede Sejlgaard i Funder. **Om de to andre står der** *”J. E. Rosborg (-1864) og C. Tholstrup (-1817) køber i fællesskab Hald på en tvangsauktion.”*

Vi ved ikke om madam Tolstrup sad på Asmild Kloster eller hun var på vej til sin kommende bopæl matr. 4a i Rødding, men måske havde de fire herrer erkendt, at det nok ikke var ved salg af fæstegårde i Løvel, Rødding og Pederstrup, de ville forøge deres formuer. Så sent som i 1822 er det dog dem, der får de kongelig bevilling på at drive kro på Løvelbro Kro, og her indsættes Peder Ginnerup som forpagter. (lidt herom senere.)

1824 sælger hun andre 53 gårde og ejendomme i Løvel, Pederstrup

Anne Elisabeth Lauridsdatter Sundstrup , Frisenberg, Tolstrup, (eller blot madam Tolstrup) er dog klar over, at det er ret uholdbart at drive Sødal med så mange fæstegårde, så allerede i sep. 1824 kan man ifølge tingbogen konstatere:
”24.september 1824 sælger hun andre 53 gårde og ejendomme i Løvel, Pederstrup m.v.; alle tinglæses samme dag den 5. oktober 1824.”

I samme protokol s. 461 står: ---*" Peder Ginnerup købte Løvelbro Kro i 1824 for 1000 Rigsdaler af ejeren af godset Sødal"*
" Peder Ginnerup blev 7. okt. 1825 gift med hendes niece, Anne Kirstine Sundstrup (18 år). "
Endnu et eksempel på, at madam Tolstrup sørgede for, at familien fik ejendom – her altså en kro i Pederstrup Sogn.
Madam Tolstrup sælger Sødal igen 1826 og flytter så ned på gården, matr. 4a i Rødding by. Hun har været gift to gange og har fået to børn, men de er døde, så på gården er nu kun fremmede tjenestefolk. Da hun har hjulpet en del af familien til ejendomme, må man formode, at hun har en del med dem at gøre.

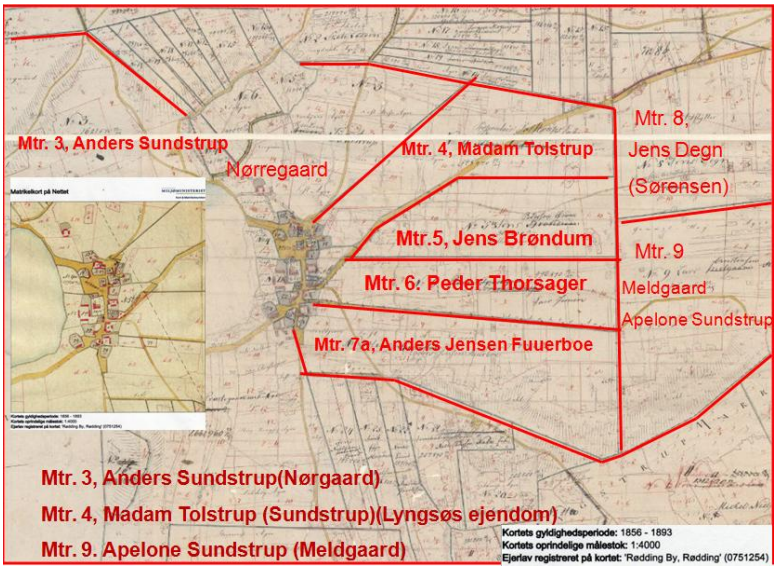

Folketælling1834

Ane Elisabeth Tolstrup	K	77	Enke	
Jens Christensen	M	28	Ugift	Tjenestekarl og Avlskarl
Jens Pedersen M	M	18	Ugift	Tjenestefolk
Rasmus Pedersen	M	66	Enkemand	Tjenestefolk
Søren Sørensen	M	14	Ugift	Tjenestefolk
Mette Catrine Rasmusdatter	K	22	Ugift	Tjenestefolk
Johanne Marie Jacobsdatter	K	29	Ugift	Tjenestefolk
Ane Marie Christensdatter	K	16	Ugift	Tjenestefolk

Ane Elisabeth Tolstrup har tilsyneladende været rimelig omgængelig, for avlskarlen i 1834, Jens Christensen, er i 1850 forpagter på gården og har kone og fire børn.

Madam Tolstrup dør 97 år gammel den 16. marts 1854.

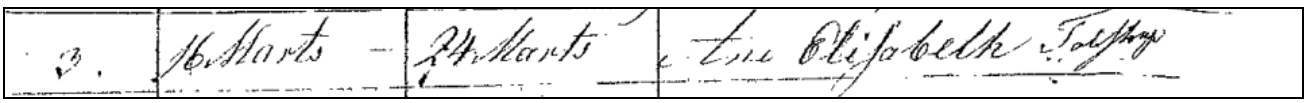

”Borger og husmandsdatter baner sig vej til Sødal” var overskriften på denne artikel.

Didrik Iversen, var netop blevet enkemand, da Margrethe Dorthea Braës i 1735 blev enke og hentede ham til Sødal. Han var så heldig, at han på et gunstigt tidspunkt var inden for rækkevidde. Såvel Margrethe som Ditlev var barnløse. Såvel samtiden - i skikkelse af Margrethes far som eftertiden – har klart antydet, at de yderst gunstige vilkår, hvorunder Ditlev forpagtede gården på, måtte bero på nogle mere intime forbindelser mellem de to. Hvis der var noget om ”snakken” blev det i alt fald ikke til noget, da Margrethe døde allerede i 1740. Svigerfaderens død og familiens manglende lyst til at overtage Sødal medfører, at Ditlev Iversen kan overtage Sødal på yderst rimelige vilkår og blive gift med præstedatteren, Anne Cathrine Friisenberg i 1747. Der kommer ej heller i dette ægteskab arvinger.
Ditlev Iversen satte sig jfr. Rørsig (citeret på side 4-5) spor på egnen og på Sødal Gods, men med hans og ægtefællens afgang er der ingen direkte arvinger til at overtage godset.
Det første af mine eksempler på, at en ”jordløs” borger kommer til jord, medfører altså ikke, at familien kommer til jord.
Man kan selvfølgelig sige, at ægtefællen baner vejen for familien Friisenbergs vej til Sødal. Det sker ganske vist ved auktion, og der er her er der heller ikke tale om en ”jordløs” familie.

Den ”jordløse” Ane Elisabeth Sundstrups vej til Sødal kan man vel i højere grad påstå gik igennem soveværelset eller …
Ægteskabet var ikke barnløst, men den første dreng døde, inden den anden blev født, og han døde som 18-årig, så børnene kom ikke til at fylde ret meget i Elisabeths liv.
Det gør derimod familien, og det kan der nok gives flere forklaringer på.
Det kunne være sådan, at Elisabeth, når hun nu selv var kommet til jord og penge, så skulle familien da også have del i det – altså en rar og gavmild søster, faster og moster.
Elisabeth bliver frue på Sødal i 1798, og hun bliver enke i 1810 og 1817.
Jeg har tidligere kort skrevet lidt om godsejernes vilkår omkring dette tidspunkt. Det kunne være svært at finde fæstere til godsets ejendomme, så hvis man ud over at hjælpe en søster og en bror til jord kunne få en fæster, som man ikke skulle have problemer med, så var det jo også trygt for godsejeren (Ane Elisabeth) selv.

Mange ”Sundstrupper” på egnen
Der var i første halvdel af det 19.årh. rigtig mange ”Sundstrupper” i sognet/sognene, men det var jo ikke en selvfølge, at man, fordi søsteren var godsejer, havde forudsætningerne for at drive en fæstegaard.

”Melgaard” Hønsepigen Apelone, der sammen med mand nummer to overtager Meldgaard 1804, afhænder den og går på aftægt i 1845. En datter bliver som nævnt gårdmandskone hos fætteren på ”Nørregaard”. Der er en bror, Christen Sundstrup, der jfr. folketælling 1845 er ”husmand og skrædder” i Nørre Ingstrup. Han dør to år efter, så måske har han ikke ønsket eller haft mulighed for at overtage gården.

”Nørregaard” blev allerede i 1834 overtaget af Anders Sundstrups søn, Henrik. Han dør, da han var 36 år, og kusinen, Ane Catrine, får året efter en ny mand, og da man i 1871 sælger gården er ”Sundstrupperne” også ude af Nørregaard.

Madam Tolstrups gård (matr. 4.a)
Da madam Tolstrup i 1854 dør på gården i Rødding, hvor hun har boet i tredive år, overtager hendes brorsøn, ”huusmand og skrædder” *Povel Jensen Sundstrup* fra Ingstrup gården, Matr. 4a i Rødding. Han er på det tidspunkt 54 år og har i sine unge dage boet i København, hvor to af hans børn er født. Forudsætningerne for at overtage en relativ stor gård kan man måske betvivle, men det er sønnen, *Hendrik Poulsen (11år i 1854)*, der senere overtager gården. Han hedder i folketælling 1880 Henrik Friisenberg Sundstrup og har tre børn. I folketællingen 1890, hedder han Henrik Jensen Sundstrup og har syv børn.
Pludselig i 1898 bliver familien væk (de er fundet) og gården overtages af fremmede.
Henrik er siden ”fundet” i Ørum, og han havde senere en ejendom, Granstien 10 i Øby. Vi har ikke nogen endelig forklaring på, hvorfor familien, der måske er kommet billigt til ejendommen efter madam Tolstrup, pludselig forlader den og tilsyneladende ikke har haft råd til ret meget herefter. Henrik slutter vist livet på ”Sindsygeanstalten” i Viborg, så måske har det været sygdom, der var årsagen til deres flugt fra Rødding.

De jordløse, der kom til jord

De to hovedpersoner i denne artikel, Didrik Iversen og Ane Elisabeth Sundstrup var eksempler på, at det – som sjældent skete – at jordløse kom til jord, altså skete her.
Didrik var en driftig landmand, men han havde ikke arvinger, der kunne overtage jorden efter ham.
Ane Elisabeth hjalp som omtalt en del familie til jord eller anden ejendom.
Omkring 1850 var der ca. 50 ”Sundstrupper” i Rødding, og omkring århundredeskiftet var der kun nogle få – en smed og en mælkekusk figurerer i folketællingerne.

Jorden glider ud af ”Sundstruppernes” hænder
Vi taler her om tre af sognets bedste gårde, som umiddelbart kunne være blevet ”Sundstruppers” slægtsgårde.
Var det fordi de manglede forudsætninger som landmænd, og blot var kommet til jord, fordi søsteren blev godsejer?
Var det et eksempel på, at det altså ikke nytter noget blot at dele jord ud til jordløse?
Var det en almindelig tendens i sidste halvdel af det nittende århundrede, at de fleste valgte landbruget fra?
Til Australien med koner og tyve børn
Der var efterfølgende en del skræddere i Sundstrupfamilien, og alene i Ingstrup var der to, som var ” huusmand og skrædder ”. Den ene var søn af ”hønsepigen” Apelone. Han, Christen Sundstrup, havde to sønner, der i 1885 emigrerer til Australien med koner og tyve børn. Det var på det tidspunkt ret almindeligt at emigrere til Amerika, men til Australien med tyve børn, det kræver mod.
Måske er det et familiemæssigt sundhedstegn, at man ikke blot bliver ”hængende” i Rødding Sogn, blot fordi ens forældre blev hentet hertil af en søster.

Hvilke muligheder var der i sognet?
Ønsker man en historie om en af dem, der måske nok blev i området, men just ikke klarede sig så godt?
Ja, så kan man få belønningen for at have kæmpet sig igennem denne artikel: Man ”Googler” ”Tyven Johanne”. En datter fra ”Nørregaard” som får mere omtale end de fleste. En slægtsforskers held, når en slægtning gør sig bemærket i retsprotokoller.

Kilder
I vid udstrækning fra nettet:
Folketællinger, Kirkebøger, Nygaards sedler, Slægtshistoriske opslag, Historiske opslag.
”Kronens Skøder” og ”Kancelliets brevbøger”
Didrik Iversens dagbog: P. M. Rørsig i Viborg Stifts Folkeblad 1923
Rødding-Løvel-Pederstrup Pastorats Skoler” af Ejnar Poulsen
Tjele på Langs 1998 ”Sødal gennem tiderne”, Jette Giversen
Legater vedr. Sødal, Gerhardt Hørdum, Frederiks, http://www.viborgslaegt.dk/legater.html
Sundstrupslægten: Mange kontakter til Jørgen Sundstrup, København .